

Reformasjon - et maktovergrep?

Knut Dørum

Reformasjon - fra opprør til revolusjon ovenfra

- Et opprør mot umoral og maktovergrep som paven og kirken stod.
- Anti-klerikalsk og autoritetskrise
- Avlatshandelen og den konstruerte oppfatning av at man kunne kjøpe seg frelse eller lettelser i skjærsilden.
- Luther traderer renessanse og humanisme
- Tilbakevending til det ekte, rene og opprinnelig – Bibelen og kirkefedrene (Augustin)
- Vekt på individets rolle og ansvar for egen tro – Alle er sin prest.
- Troen på ordet, ikke avledninger og mellomveier gjennom bilder og helgener. Her lå også avgudsdyrkelse og flerguderi.

Reformasjonen et maktovergrep?

- I norsk og svensk sammenheng – et entydig ja.
- I dansk sammenheng – en viss folkelig støtte.
- I Norge ble det en fyrstereformasjon.
- Norge ble erobret og nordmennene tvunget.

Angrepet på den norske kirken

- Alt i 1523 ble Hovedøya kloster og Aker kirke plyndret, og klostret brent ned.
- I 1528-29 ble Nonnekloster utenfor Bergen ombygd og gjort til privatbolig for lensherre.
- Apostelkirken og Kristkirken i Bergen ble i 1529 revet og plyndret.

Den første reformasjonen

- Den danske kongen overtar den norske kirken.
- Klostergoods, bispe- og kapittelgoods og kapittelgoods ble dratt direkte inn under kronen.
- Senere blir en del av dette lagt ut til geistlige embetsmenn.
- Derimot blir lokalkirkegodet værende intakt.
- Men omfattende plyndring av kirker og kirker i forfall preger 1600-tallet.
- Fjerning av gull, sølv etc., relikvier, helgenbilder.
- Bildestormen i 1560- og 1570-årene.

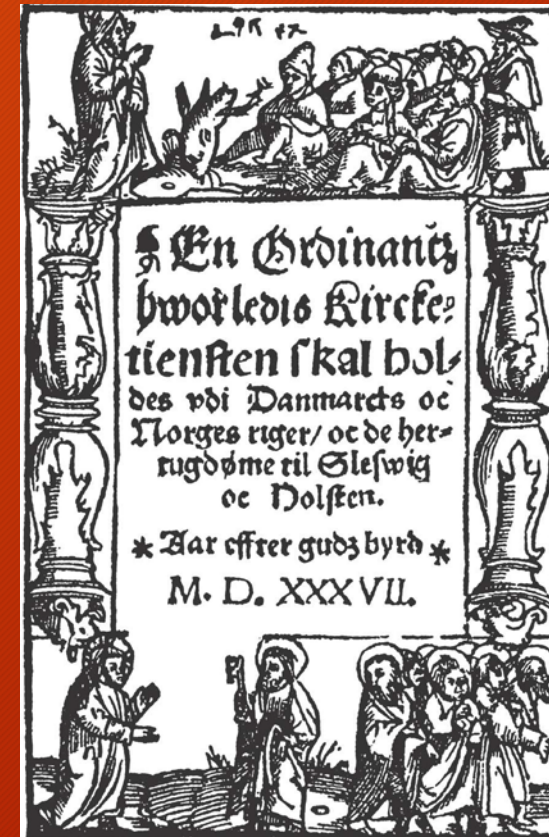
Kirkeordinansen av 1537

- Angrep på det antikristelige parti, som har gitt oss djevelens lære, lært oss å forkynne løgn og bedrag, som til og med synes som en sann gudstjeneste.
- Plikter som er misbruk og mot Gud, slik som bot for synden, statutter, klosterregler, avlat, pilegrimsgang, oppdiktede ofring

Kirkeordinansen av 1537

- vederstyggelige messer, skjærsild, vievann, fastedager, hellige steder, våking over døde, raking av håret osv.
- De katolske fornekter det sanne og hellige evangelium.
- Disse antikirkelige lærdommer, løgn og bedrageri sender vi tilbake til Djevelen som de er kommet fra.

Den lutherske samtalen

- Troen alene, ikke gjerninger.
- Sjelens frelse, er å tro og stole på Gud.
- Religiøsitet en tilstand, åpenhet, «å ha troen i sitt hjerte». Lydighet og hørighet.
- Å kunne forstå, gjennom at gudsordet er på morsmålet, og at prestene har ordentlig utdannelse, og menigheten får god opplæring.

Den lutherske samtalen

- Sterk tro viser seg i gode gjerninger.
- Rett og ren kristendom, motsatt vrang papistisk lære, skapt av Djevelen.
- Et sterkere lydighetsbegrep – sterkere kopling mellom Gud og konge.
- Opprør som sterk fordømmende og undersøtt som lyder – nye begreper.

Sensuren og overvåkingen fra 1537-1539

- Alle bøker på latin, tysk og norsk måtte trykkes i riket, skulle gjennom forhåndssensur og trengte godkjennelse av universitetet.
- Det gjaldt særlig bøker som omhandlet teologiske, politiske og økonomiske spørsmål, og bøker måtte også bli godkjent av biskopene.

Fremmedartiklene 1569

- Det kom forbud mot en rekke bøker, og det ble innført et generelt forbud mot å føre inn i landet dansk- og tyskspråklige bøker trykt i utlandet.
- Forbud mot andre konfesjoner og kirkesamfunn.
- Fremmedartiklene i 1569 – krav om trosbekjennelse. Forlate landet etter tre dager, ellers dødsstraff.

Likevel sterke reformasjonsframstøt etter 1537

- Bøndene i Hardanger 1550-årene reagerte sterkt mot lutherske prester.
- I 1552 rapport om ølkirker og gilder i Trøndelag
- Alt i 1546 reageres det mot at nordmenn fremdeles dyrket jomfru Maria og Hellig-Olav.
- Ingeborg Ketilsdatter i Skiptvet ble pisket i 1573 for å ha hørt en røst da himmelen åpnet seg. Der satt jomfru Maria.

Bildestormen

- Visitasreisene til Jens Nilssøn fra 1574 til 1597 forteller om praksis med ofring til altere og helgendyrkelse.
- Absalon Pederssøn Beyer beretter om billedstormen i Bergen i 1570
- Superintendenten Schjelderup i Bergen tok initiativet til å få fjernet alle bilder fra domkirken

Kampen mot katolisismen

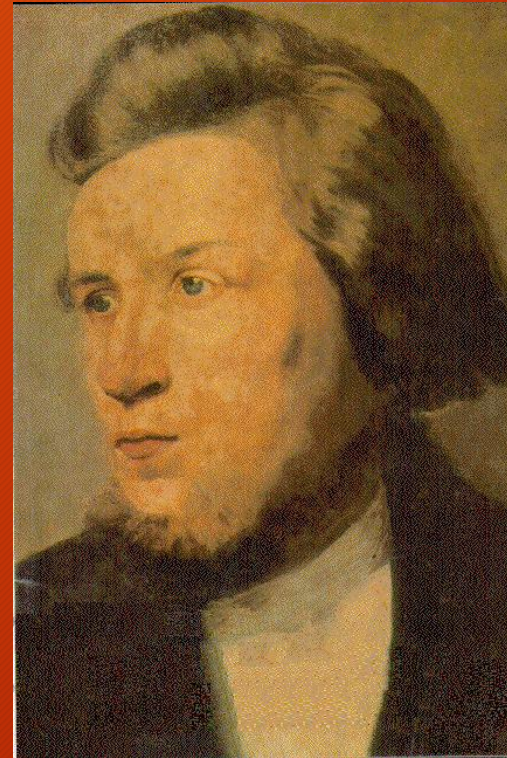
- I 1613 hevdet Christian 4. i en forordning at mange av hans undersåtter i Danmark og Norge var «den papistiske religion tilgedan» (hengiven)».
- I 1604 hadde kongen uttrykt bekymring for at borgere og embetsmenn sendte barna sine til jesuittiske skoler.
- I 1613 ble fem prester dømt for å være hemmelige katolikker.
- Flere andre ble mistenkt og dømt for å være kryptokatolikker på denne tiden.
- I 1622 utstedte kongen forbud mot kirkemesser som var utbredt i Telemark, og folk drakk hele natta på helligaftener.
- Kampen mot katolisismen – slutt før 1650.

Ortodoksien

- Kirketuktsforordningen av 1629 – gjelder 14 punkter.
- To gudfryktige menn våke over menigheten – prestens medhjelpere.
- Uteblivelse fra gudstjeneste, helligdagsmisbruk med drikk og spill, uteblivelse fra nattverden i mer enn tre måneder, banning og misbruk av Guds navn,
- husbråk mellom ektefeller og mellom foreldre og barn, drukkenskap, juks og fanteri ved handel, ulovlige renter, gjerrighet, lettferdighet og ødselhet osv.
- Åpen skrifte foran hele menigheten.
- HEKSEPROSESSENE

Overgrep og frigjøring

- En fyrsterevolusjon - undersåttlig lydighet, religiøs ensretting og intoleranse.
- Det allmenne prestedømmet og Luthers anti-klerikalisme.
- Renessanse med Hans Nielsen Hauge.

NY BOK om HAUGE og haugianerne

Lansering 4. desember Folkebiblioteket

